

Samfunnsutvikling - Kommunal veiledning plan

STATSFORVALTEREN I INNLANDET
Postboks 987

2604 LILLEHAMMER

Deres ref:
2022/9823

Vår ref:
2020/35723-130
Øystein R. Andersen, Kulturarv/Arkeologi

Dato:
29.04.2026

Saksforberedelse ifm. oversendelse av innsigelser til Kommunal- og distriktsdepartementet - E6 Moelv - Roterud

Statsforvalteren har begynt å forberede tilrådning og oversendelse til departementet.

Det vises til brev datert 21.04.2026. Innsigelsesmyndighetene bes om å sende inn en kortfattet og poengtert begrunnelse for deres syn på saken - herunder hvilke løsninger/tilpasninger som kan anbefales og hva som frarådes sterkest. Finnes det avbøtende tiltak med alt. 2 som ivaretar sektorinteressene i noen grad? Det bes også om at det sendes inn dokumenter som kan ha betydning for KDDs avgjørelse.

Kulturmiljøet ved Brennerivika

Kulturminnene våre er viktige kilder, og ofte de eneste kildene, til kunnskap om de som har levd her før oss. De er ressurser for opplevelser og bruk, både nå og i framtida. Både i FNs bærekraftsmål, Faro konvensjonen, Stortingsmelding nr. 16. Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold, i Europeisk konvensjon om vern av den arkeologiske kulturarven og i Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 fremheves viktigheten av å ta vare på fellesskapets kulturarv som en ressurs for samfunnet.

Til tross for dette frigis det et stort antall automatisk fredete kulturminner hvert år i Innlandet fylke. I forbindelse med store og viktige samferdselstiltak, som jernbane og E6, vil samfunnsnyttene veie svært tungt i vurderingene av om kulturminner skal tas vare på eller ikke. Det er frigitt flere viktige, automatisk fredete kulturminner, også gravminner, for at E6 skulle kunne bygges ut slik den er i dag. Gravfeltet ved Brennerivika i Moelv skiller seg imidlertid klart ut fra kulturminner som tidligere er frigitt for utbygging av E6.

I Innlandet fylke har vi få kulturminner fra bronsealder og enda færre gravminner fra denne perioden. Gravrøysen fra bronsealder er normalt forbundet med kysten. Langs Mjøsa ligger disse røysene stort sett enkeltvis, hvilket gjør gravfeltet ved Brennerivika spesielt, fordi det her ligger hele 13 gravminner på markerte bergnabber samlet i et stort gravfelt rett sør for utløpet av Moelva. Sammen med gravrøysene ligger det spor etter samtidig bosetning og

aktivitet. Røysene og bosetningssporene har hver for seg høy verneverdi, men det er også ett av ytterst få steder hvor det er påvist en slik tett sammenheng mellom gravminner og bosetningsspor innenfor ett samlet kulturmiljø på Østlandet. Dette er med på ytterligere å øke verdien på kulturmiljøet.

Røysene og boplassen ligger også bevart i et relativt intakt «bronsealderlandskap». De monumentale og mer nedtonede gravminnene, bosetningsområdet og aktivitetssporene i Brennerivika er svært viktige kilder til blant annet gravskikk, gravritualer, båtferdsel, oversjøiske kontakter og tidlig gårdsbosetning i bronsealderen. Følgelig ansees det som viktig at dette kildematerialet ivaretas for fremtiden, noe som best vil kunne sikres gjennom et godt og varig vern. Dette spesielle kulturmiljøet utgjør også en ekstraordinært god inngangsport til å formidle kunnskap om bronsealderen og til å oppleve et velbevart landskap med til dels monumentale kulturminner fra perioden. Gravfeltet og bosetningsområdet ved Brennerivika i Ringsaker kommune danner derfor ett kulturmiljø, med få paralleller i Norge og har svært høy kunnskaps-, bevarings-, formidlings- og opplevelsesverdi.

Innsigelsen til KDP i 2014

I 2014 fremmet Riksantikvaren innsigelse til en foreslått sørlig trase for Mjøsbrua. Den foreslåtte traseen passerte gjennom det nevnte gravfeltet ved Brennerivika som var vurdert å ha høy nasjonal verdi. Ingen av gravminnene ville bli direkte ødelagt av traseen, men en ny motorvei etter den foreslåtte traseen ville bli liggende tett mellom to lokaliteter, hver med to gravrøys. Etter mekling i 2015 ble endelig trase flyttet utenfor gravfeltet.

Alternativ 2 og forholdet til gravrøysene

Nå, 12 år senere, foreligger det et nytt planforslag (alt. 2) gjennom det samme gravfeltet. Det nye forslaget til trase er ikke i tråd med gjeldende kommuneplan og er verre for gravfeltet enn det alternativet Statens vegvesen ikke fikk gjennomslag for i 2014. Det er verre fordi traseen blir lagt på et tydelig utstikkende nes, som er et karakteristisk landskapselement, samt at det i praksis splitter kulturmiljøet i to. Ny vei vil ligge kloss i to av de mest monumentale røysene innenfor gravfeltet. Kulturminnemyndighetene har derfor vurdert dette som en ikke akseptabel løsning for ivaretagelse av kulturarven vår. Forholdet til kulturmiljøet var følgelig kjent kunnskap og ble formidlet til Nye Veier AS når de i 2019 fikk ansvar for å starte reguleringsplanarbeidet for ny E6 Moelv - Roterud.

Det sørlige alternativet (alt. 2) vil innebære et nytt og svært markant element i landskapet, da ny vei skal legges på en stor fylling gjennom kulturmiljøet. Veien, som er regulert med støyskjerming på det aktuelle stedet, vil følgelig ligge høyere enn gravrøysene i terrenget og endre landskapet dramatisk. Denne type røys ble lagt på eksponerte åsrygger og utstikkende nes nettopp for å kunne synes fra lang avstand, spesielt rettet mot ferdsele på Mjøsa. En ny vei etter alt. 2 vil derfor innebære at siktlinjene mellom flere av gravrøysene brytes, og både inn- og utsynet fra gravfeltet vil bli vesentlig endret. Både sammenhengen mellom de ulike elementene i kulturmiljøet og relasjonen til det omkringliggende landskapet vil i stor grad forsvinne, dersom veialternativet realiseres. Veien vil følgelig være utilbørlig skjæmmende for hele kulturmiljøet i Brennerivika, inkludert alle gravminnene. Som en følge av dette vil gravfeltet miste en vesentlig del av sin verneverdi, opplevelsesverdi og pedagogiske verdi. Med bakgrunn i dette mener fylkeskommunen at alt. 2 vil få stor negativ konsekvens på kulturmiljøet i Brennerivika, ikke «middels negativ konsekvens» som E6-prosjektet

konkluderer med i reguleringsplanens planbeskrivelse. Kulturminnemyndighetene anser derfor ikke dette sørlige alternativet som forenlig med et godt og varig vern av kulturmiljøet. Vi har derfor ikke kunnet anbefale at det gis dispensasjon for denne utilbørlige skjemmingen gjennom en reguleringsplan.

Avbøtende tiltak?

I forhold til ivaretagelse av landskapet rundt gravrøysene, er det best å legge vegen lavest mulig i terrenget. Jo høyere konstruksjon, jo mer landskapspåvirkning og bredere fyllinger. Lavere hastighet kan gi mindre krav til bredde på vegen og mer fleksibilitet til hvor vegen kan legges. Gravrøysene kan også tilgjengeliggjøres noe for allmennheten ved å sikre atkomst, og formidles ved skilting og lignende. Man kunne alternativt bygge bru på påler helt inn på land innenfor kulturminnene. Men omgivelsene blir uansett vesentlig endret og man må ha riggområde som kan sette varige spor i nærområdet til gravminnene.

Etter fylkeskommunen sitt syn finnes det ingen avbøtende tiltak som vil påvirke situasjonen i særlig grad. Ny veg vil oppfattes utilbørlig skjemmende på kulturminnene, både ved at vegen deler opp gravfeltet i to, og at de ikke lengre får ligge i sitt uberørte landskap med fri sikt mot Mjøsa. Ved å velge alternativ 2 blir kulturminnene sterkt forringet, uavhengig av lokale tilpasninger. Konsekvensene av tiltaket er i fagrapport kulturarv vurdert å være «alvorlig miljøskade». Normalt blir avbøtende tiltak avgjort ved dispensasjonsbehandlingen etter kulturminnelovens §8, fjerde ledd.

Saken kort oppsummert

- Enhver løsning etter sørlig alternativ vil kreve en dispensasjon fra kulturminnelovens §8 fjerde ledd (tillatelse til inngrep i kulturminner og utilbørlig skjemming av kulturmiljø med gravrøys fra bronsealder.)
- Innlandet fylkeskommune har ikke myndighet til å gi dispensasjon alene. Krever faglig tilrådning fra Kulturhistorisk Museum i Oslo. Ved motstrid mellom fylkeskommunen og Kulturhistorisk Museum i Oslo, skal Riksantikvaren informeres og gis mulighet til å overta fylkeskommunens dispensasjonsmyndighet.
- I Kulturhistorisk Museum sin faglige tilrådning av 09.04.2026 anbefales det å ikke gi dispensasjon for ny vei gjennom kulturmiljøet.
- Kulturmiljøet i Brennerivika består av 13 gravrøys fra bronsealder samt to boplasser/aktivitetsområder som trolig kan knyttes til aktivitet rundt gravrøysene. Ny E6 vil ha nærføring til fire av gravrøysene.
- Gravfeltene danner ett kulturmiljø, med få paralleller i Norge og har svært høy bevarings-, formidlings- og opplevelsesverdi. Det sørlige veialternativet vil innebære store fysiske inngrep samt en utilbørlig skjemming av de delene av kulturmiljøet som forslås bevart. Planforslaget vil derfor innebære tap av kulturarv av stor nasjonal betydning.

Med vennlig hilsen

Kristin Ryen Reithaug
Seksjonssjef, plan

Elise Bringslid
Arkitekt

Dokumentet er elektronisk godkjent.

Vedlegg

- 1 Varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram - Reguleringsplan for E6 Moelv - Roterud - Ringsaker og Gjøvik kommuner
- 2 Saksframlegg med vedtak – varsel om oppstart – E6 Moelv-Roterud
- 3 Saksframlegg med vedtak – 1. gangs høring – E6 Moelv-Roterud
- 4 Saksframlegg med vedtak – 2. gangs høring/ny begrenset høring – E6 Moelv-Roterud
- 5 Faglig tilrådning Ny Mjøsbru – Kulturhistorisk Museum i Oslo
- 6 Rapport_E6_Mjøsbrua Moelv – Innlandet fylkeskommune
- 7 Kopi - Forslag til kommunedelplan for E6 fra Moelv til Biri - Ringsaker kommune – innsigelse - Riksantikvaren